

Gejevstvo, Cerkev in film

Problematika homoseksualnosti je v zadnjih nekaj letih predvsem v družbenopolitičnem življenju, pa tudi v sami katoliški Cerkvi prišla močno v ospredje. Po eni strani se Cerkev sooča s problemom homoseksualnosti v lastnih vrstah, po drugi pa se mora konfrontirati z različnimi družbenimi pritiski poskusov normalizacije gejevstva kot neke splošne kulture. V ozadju teh pritiskov so več kot očitni družbenopolitični interesi gejevskih skupin, ki v javnem, predvsem pa političnem življenju (kljub svoji malostevilnosti) v zadnjem času intenzivno "prodirajo na sceno".

Vzroki?

Dejstvo je, da vse do danes vprašanje vzrokov za homoseksualnost ni razčiščeno. Vedno bolj prevladuje hipoteza, da je homoseksualnost posledica sovpadanja različnih dejavnikov, kot so biološki, psihološki in socialni, ki na različnih ravneh povzročijo interakcije in tako določijo istospolno usmerjenost že od prvih let življenja. Te teorije se opirajo na tri možne izvore: podedovanost, privzgojenost in priučenost.¹ Teorije, ki imajo v ospredju vidik podedovanosti, poudarjajo predvsem biološke dejavnike: genetske, hormonske, embrionalno patologijo ... Psihološke teorije, ki zagovarjajo privzgojenost, postavljajo v ospredje odnos med očetom in sinom, na homoseksualnost pa gledajo kot na rezultat nekakšne variacije v psihosocialnem razvoju. V okviru tega nekateri še vedno prisegajo na Freudovo tezo, da je homoseksualnost posledica nerazrešenega Ojdipovega kompleksa, pri čemer naj bi zaradi navezanosti na mater ter zaradi odsotnega očeta (pomanjkanje očetovskega lika v fazi identifikacije) mladostnik čutil privlačnost do moškega.

Teorije, ki zagovarjajo okoljske dejavnike, pa dajejo poudarek predvsem vzgoji, vedenju in psihosocialnim okoljskim dejavnikom.²

V zadnjem času potekajo dokaj intenzivna raziskovanja nastanka istospolne usmerjenosti. Do sedaj ni še nihče zadovoljivo dokazal in razložil, ali je homoseksualnost podedovan, pridobljen ali priučen pojav. Daryl Bem je razvil zanimiv model razvoja spolne orientiranosti, ki ga je poimenoval "eksotika, ki postane erotika". V njem kombinira biološke in psihološke, pa tudi okoljske dejavnike, ki naj bi vplivali na oblikovanje spolne orientacije. Posameznik podeduje način obnašanja, ki se v interakciji z okoljem oblikuje v določeno spolno orientacijo. Dečkom, ki v vrstniški družbi razvijejo tipično fantovsko vedenje (akcija, borbenost, agresivnost...), se potemtakem kot "eksotika" predstavlja nasprotni spol, obratno pa velja za dečke, ki razvijejo bolj tipično dekleško vedenje, in postane zanje "eksotično" tipično fantovsko vedenje. Deček s tipično dekleškim vedenjem se bo potemtakem čutil bližje dekletom kot fantom in bodo drugi dečki zanj nekaj "eksotičnega". Temu naj bi kasneje sledila tudi spolna privlačnost in orientiranost.³

Zakonodaja

V današnjem času je problem homoseksualnosti postal področje soočenja različnih človekovih izhodišč, principov in interesov, paradig in ideologij. Medtem ko se krščanska moralna presojanja naslanjajo na razodeto podobo človeka v njegovem odnosu s samim seboj, Bogom in bližnjim ter na razumski razmislek v okviru "zdrave pameti", biološko-antropološkega, družbenega in pravne-

ga reda,⁴ pa ostaja sekularizirano laično presojanje homoseksualnosti pogosto ujeta v pragmatistične, utilitaristične, situacijske in konformistične okvire, ki jih danes postavljata predvsem ekonomska in politična moč. Pri tem so pogosto zlorabljeni tudi znanstvena spoznanja in hipoteze, saj postane znanstvena paradigma razmišljanja edini zares normativno kompetentni razsodnik in ekskluzivistični model moralnega delovanja.

V tem referenčnem okviru se več kot očitno izpostavlja vprašanje: zakaj družba homoseksualnim parom ne prizna pravice, da bi se poročali na enak način, kakor to počno heteroseksualni pari? Odgovor je očiten: zato, ker se šteje, da so homoseksualne zveze manjvredne, premalo dostojne (celo nenormalne, če že niso več patološke), da bi jih pripustili na sveto ozemlje zakonske zveze. Zato nas tudi ne čudi, da je nemalokrat v tej zvezi zaslediti rahlo cinično vprašanje, zakaj se homoseksualci sploh zavzemajo za to, da bi jim priznali pravico sklepati zakonsko zvezo, še posebej v času, ko sklepanje zakonske zveze sploh ni "moderno". Eden izmed možnih odgovorov bi bil ta, da je razlog pač simbolno-politične narave: pravico velja priznati zato, da ljudi ne diskriminiramo oziroma jih ne razlikujemo glede na lastnosti (npr. spolno usmerjenost), ki ne bi smele biti podlaga za razlikovanje.⁵ V takem kontekstu je potemtakem pravnemu priznanju homoseksualnih zvez ali njihovemu pravnemu izenačenju z zakonsko zvezo treba ostro nasprotovati in v političnem življenju uveljaviti ugovor vesti. Javna legitimeteta istospolne zveze "*postavi pod vprašaj vrsto vrednot, ki so povezane z zakonsko zvezo, kot so zvestoba, medsebojno spoštovanje, rodovitnost, vzgoja otrok v okolju, ki omogoča organsko identifikacijo z obema spoloma, eksistenencialna gotovost in življenjska varnost. ... Priznanje homoseksualnih zvez pomeni popolno razvrednotenje družine in njene družbene funkcije, kar bi imelo posledice za skupni blagor*".⁶

Med zadnjimi cerkvenimi dokumenti, ki obravnavajo problematiko homoseksualnosti, je izšel *Premislek o predlogih za pravno priznanje zvez med istospolnimi osebami*, ki nasprotuje pravnemu priznanju zakonske zveze z istospolnimi zvezami zato, ker taka zakonodaja zmanjša pomen zakonske zveze, začne proces normalizacije gejevstva in odpira problem nerodovitnosti in vzgoje otrok (identifikacija z obema spoloma).⁷ Katoliški nauk jasno priča, "*da je homoseksualna spolna praksa v nasprotju s človekovo naravo in da gre za dejanja, ki so kot takšna slaba, zato so nemoralna in jih katoliška morala uvršča med dejanja težkega greha*".⁸ Da pa to ni zgolj problem sodobne civilne družbe, je Cerkev jasno pokazala z objavo *Navodil o merilih za presojanje duhovnega poklica*, v katerem je jasno poudarjeno, da "*Cerkev v globokem spoštovanju do teh oseb (homoseksualcev) ne more dovoliti vstopa v semenišče in prejema svetih redov tistim, ki prakticirajo homoseksualnost, kažejo globoko zakoreninjena homoseksualna nagnjenja ali podpirajo tako imenovano gejevsko kulturo*".⁹

Ker je eden ključnih sistemskih mehanizmov, ki odločilno sooblikujejo moralno zavest na družbeno-kulturnem področju prav zakonodaja, predstavlja izrecno pravno in kvalificirano priznanje homoseksualnih zvez političen poskus spreminjanja moralnega odnosa posameznega državljana in celotne družbe do homoseksualnega partnerstva. Civilnopravna regulacija homoseksualnih partnerskih zvez namreč predpostavlja njihovo občo družbeno koristnost. V ozadju tega lahko prepoznamo poskus instrumentalizacije konformističnega reševanja družbenopomembnih moralnih problemov za dosego lastnih interesov posameznih skupin v smislu večanja družbenopolitične in ekonomske moči. Gejevstvo ne želi ostati na ravni subkulture, ampak se želi preko vseh družbenih por prebiti na raven obče kulture. In v tem "boju" je film – eden najmočnejših in najvplivnejših sodobnih medi-

jev – med najučinkovitejšimi sredstvi promocije in normalizacije gejevstva.

Slaba vzgoja

Predlani je kontroverzni Pedro Almodovar na velika platna spravil dramo *Slaba vzgoja*, s katero je dvignil kar precej prahu. Toda kljub dobršni publiciteti in naklonjenosti medijev (tudi slovenskih) ni prejel nobene odmevnejše nagrade. Vendar so si ga mnogi komentatorji razlagali kot pogumno nastavljen ogleдалo katoliški Cerkvi, v kateri naj bi (po filmskih predstavah) kar mrgolelo homoseksualcev in pedofilov. Homoseksualce naj bi torej ustvarjala kar Cerkev sama s svojo slabo vzgojo, predvsem pa s svojimi izprijenimi duhovniki, medtem ko jih na deklarativni in moralni ravni, če že ne preganja, pa vsaj ostro zavrača.

Meje osrednje zgodbe so pogosto nejasne, kar na trenutke gledalcu onemogoča ločevati resničnost od fikcije v svetu filma. S tem, ko je režiser to problematiko umestil v cerkveno okolje, je gotovo prispeval k nadaljnjemu izpraševanju vesti po vseh dosedanjih aferah. V tem smislu celo *Slaba vzgoja* nudi priložnost za samokritično refleksijo in soočenje z dejstvom spolne zlorabe tudi v cerkvenih vrstah. In čeprav je režiser Almodovar trdil, da s *Slabo vzgojo* ni imel namena blatiti Cerkve, ostaja vprašanje, čemu se je v prikazu spolne zlorabe osredotočil prav na Cerkev. Dejstvo je, da Cerkev (lastni grešnosti navkljub) kot odločna zagovornica heteroseksualne zakonske zveze predstavlja največjo oviro promotorjem gejevske subkulture.

Gora Brokeback

Če je Almodovar želel v isti sapi promovirati gejevstvo in udrihati po Cerkvi, pa se je Ang Lee z gejevsko romantično dramo *Gora Brokeback* slednjemu izognil. Verjetno je tudi zato film dosegel mnogo večji domet, predvsem zaradi izredne dovršenosti in impresivne

fotografije. Film nas namreč popelje v čudovite pokrajine wyominskega visokogorja, ki se bohotijo s platna. Poletna hribovska idila z ovčami ter Ennisom in Jackom, dvema najemniškima pastirjema (pravzaprav kavbojema), ki varujeta čredo. Med njima se sčasoma razvije homoseksualno razmerje, ki si ga sprva celo zanikata. Ob koncu sezone odideta vsak na svoj konec, ne da bi si upala in dovolila izpovedati ljubezen. Gora Brokeback ostane kot trpek spomin na njuno poletno romanco, v kateri je vzplamenel ogenj "pristne ljubezni", ki ne ugasne, ampak samo tli in čaka, kdaj ga bo spet razvnela vroča sapa. Toda sprva je zanikanje preveliko, predvsem pa je pri obeh močno navzoč strah pred stigmatizacijo in očitnim družbenim nesprejemanjem homoseksualnosti. Prav zato si oba ustvarita družino, ki pa ju ne zadovolji. Po štirih letih se ogenj njune ljubezni ponovno vname in se razži v naročju gore Brokeback. Toda odnos ostane skrit in kratkotrajna srečanja ne izpolnita njunih hrepenenj...

Drama prikaže homoseksualni odnos med glavnima junakoma z enakimi merili, predvsem pa pristopi, kot nam to prikazujejo romantične drame, ki imajo v ospredju tragično in neuslišano ljubezen med moškim in žensko. Tu žensko zamenja moški, vse ostalo ostane enako - erotika, strast, hrepenenje, bolečina, tragika, bolečina ob ločitvi, koprnjenje, neuresničena ljubezen... Nekaj takega kot bi gledali *Titanik*, v katerem bi poleg Leonarda Di Caprija namesto Kate Winslet nastopil Brad Pitt. Ne gre spregledati, da je režiser glavni vlogi zaupal Heathu Ledgerju in Jakeu Gyllenhaalu, lepotcema Pittovega kova, še bolj pa je zadel v živo, ko je v središče zgodbe vpletel simbol ameriške moškosti, pravzaprav že praktično mačizma – kavboje.

Ustavimo se za hip še pri nagradah in priznanjih. Film *Gora Brokeback* je veljal za letošnjega oskarjevskega favorita, saj je prejel največ – kar osem nominacij. Na koncu je od-

nesel le tri, in še to le enega pomembnejšega - za režijo, ostala dva pa za najboljše prirejen scenarij po knjižni predlogi in glasbo. K tem najprestižnejšim filmskim nagradam prištejmo še kopico ostalih: zlati lev za najboljši celovečerec na beneškem filmskem festivalu, štirje zlati globusi in več kot dvajset ostalih nagrad, priznanj in nominacij. Vse to več kot očitno kaže, da je v ozadju intenzivna kampanja z namenom, da bi promovirali gejevstvo in ga izenačili s heterokseksualnimi zvezami ter ga tako normalizirali. Tudi in predvsem preko filma.

Kako naprej?

Dialog med krščansko in sekularizirano etično mislijo je znotraj takšnega načina razmišljanja že v principu obsojen na neuspeh in destruktivnost. Vendar Cerkev pri tem ne zapira svojih vrat, saj so se v novejši katoliški moralni teologiji začeli pojavljati poskusi novega vrednotenja homoseksualnosti. Mnogi namreč vidijo pri pojavu homoseksualnosti zmanjšano možnost izpolnitve eksistence v polnosti, ki jo do neke mere omogoča bogatitev preko odnosa z drugim spolom. V tem smislu spodbujajo homoseksualno usmerjene ljudi k oblikovanju globljih prijateljskih zvez, ki bi mogle njihovo "energijo" oziroma željo po lastni osebni izpolnitvi humanizirati in presonalizirati. Zato predvsem poudarjajo, da je homoseksualno usmerjene ljudi potrebno spoštovati in videti v njih predvsem njihovo človeškost. Prav zato je "danes vedno bolj

v ospredju prizadevanje, da se homoseksualnosti ne obravnava v negativnem kontekstu, tako na polju etičnega kakor na področju klinične diagnoze in pravne ureditve".¹⁰ V tej luči nas tudi cerkveni dokument *Navodilo o merilih za presojanje duhovnega poklica* očitno spodbuja, da je potrebno homoseksualce "sprejemati s spoštovanjem in obzirnostjo; v razumevanju do njih se je potrebno izogibati slehernemu znamenju krivične diskriminacije".¹¹

1. Prim. I. Štuhec, Istospolna usmerjenost in Cerkev, v: *Navodilo o merilih za presojanje duhovnega poklica*, CD Nova serija 10, Družina, 2006, 18.
2. Prim. V. Valjan, *Moral spolnosti, braka i obitelji*, Sarajevo, Svjetlo riječi, 2002, 159.
3. D. H. Barlow, V. M. Durand, *Abnormal Psychology*, Belmont CA, Thomson Wadsworth, 2005, 341.
4. Prim. Kongregacija za verski nauk, *Premislek za pravno priznanje zvez med istospolnimi osebami*, CD Nova serija št. 2, Ljubljana, Družina, 2003, 10.
5. Prim. Z. Kanduč, *Onkraj zločina in kazni*, Ljubljana, Studentska založba, 2003, 191-192.
6. I. Štuhec, n. d., 23-24.
7. Prim. I. Štuhec, Ali sodobna civilizacija izničuje razliko med spoloma?, v: *Bogoslovni vestnik* 3 (2004), 489-491.
8. I. Štuhec, Istospolna usmerjenost in Cerkev, v: *Navodilo o merilih za presojanje duhovnega poklica*, CD Nova serija 10, Družina, 2006, 25.
9. Kongregacija za verski nauk, *Navodilo o merilih za presojanje duhovnega poklica*, CD Nova serija 10, Ljubljana, Družina, 2006, 9.
10. I. Štuhec, Ali sodobna civilizacija izničuje razliko med spoloma?, v: *Bogoslovni vestnik* 3 (2004), 484.
11. Kongregacija za verski nauk, n. d., 8.